

Socialdemokraternas förskjutning inom synen på arbetsmarknadspolitik

- En idé- och innehållsanalys av partiprogram från 1990, 2001 och 2013.

The change of the Swedish social democratic party's view on labor market policy

- An idea- and content analysis of Party programs from 1990, 2001 and 2013.

Julia Axelsson

Fakulteten för humaniora och samhällsvetenskap

Politics kandidatprogrammet

Kandidatuppsats 15 hp

Handledare: Arne Larsson

Examinator: Hans Löden

2016-01-15

Abstract

This essay is about the change of the Swedish party Socialdemokraterna (S). It is a very current subject, since many political newspapers write about that the party moves into the political middle. Apparently the party is not what it used to be and that is what this essay will explore and analyze. My purpose is to explore what ideal type answers best to the Social democrats change. The chosen ideal types are *neo-liberalism*, *reformist socialism* and *the third way*. And the materials I use are political programs from 1990, 2001 and 2013.

To achieve my purpose I've chosen two different methods: 1. Content analysis 2. Idea analysis. Each of them has been very useful and to combine them has proved efficient. The results of the content analysis show that the party in 2001 and 2013 is using a different vocabulary than in 1990. The results of the idea analysis are that the political program from 2013 show that some of the ideas are divergent. For example, a traditional social democratic value is that the working hours should be shorter. But in 2013, the party doesn't suggest shorter working days and weeks.

Keywords: Socialdemokraterna, ideology, working hours, neo-liberalism, reformist socialism, the third way

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	5
1.1. Syfte och frågeställningar.....	9
1.2. Forskningsfrågor.....	9
1.3. Definitioner.....	9
1.4. Disposition.....	10
2. Metod.....	11
2.1. Material och avgränsningar.....	11
2.2. Innehållsanalys.....	13
2.2.1. Genomförande av innehållsanalys.....	15
2.3. Idéanalys.....	16
2.3.1. Genomförande av idéanalys.....	16
2.4. Att kombinera metoder.....	17
2.5. Reliabilitet, validitet & intersubjektivitet.....	18
3. Teori.....	19
3.1.1. Nyliberalism.....	19
3.1.2. Den tredje vägen.....	21
3.1.3. Reformistisk socialism.....	22
4. Analys.....	25
4.1. Innehållsanalys.....	26
4.1.1. Traditionellt socialdemokratiska ord.....	26
4.1.2. Ord som uttrycker ställningstagande i marknadsfrågor.....	27
4.2. Idéanalys av partiprogram.....	28
4.2.1. 1990 års partiprogram.....	28
4.2.2. 2001 års partiprogram.....	30
4.2.3. 2013 års partiprogram.....	32
4.4. Vilken idealtyp rör sig (S) mot?.....	33
5. Diskussion.....	38
6. Referenslista	

Tabell- och figurförteckning

Tabell 1.1	24
Tabell 1.2	24
Tabell 1.3	25
Tabell 2.1	26
Tabell 2.2	27
Tabell 3.1	29
Tabell 3.2	31
Tabell 3.3	33
Tabell 4	37

1. Inledning

För att förstå politiken är det viktigt att studera vad som sker i samhället. Det talas om ”det sociala landskapets” förändring, och denna förändring är både politisk och vardagsmässig. Min avsikt med denna uppsats är att studera ett svenskt partis förskjutning. Det valda partiet är Socialdemokraterna.

I över 75 år har den svenska politiken dominerats av fem partier, vilka har utgjort grunden för dagens politik. Under de senaste 30 åren har dock fler partier kommit till. Det är väl känt att det socialdemokratiska partiet har haft en mycket betydande roll under dessa år och kännetecknats av en imponerande stabilitet under valåren. Med alltifrån 42 till 50 procents röster i val har de länge varit det största partiet i Sverige, vilket de flesta gånger har gett dem en regeringsposition. Dock har partiet fått lida nederlag vid ett flertal tillfällen och varit tvungna att lämna plats åt den borgerliga alliansen (Ahrne et al. 2008). Socialdemokraterna förlorade regeringsmakten 1976. Detta skedde även 1991 och 2006, och 2010 behöll Moderaterna sin regeringsposition. 2014 återfick Socialdemokraterna makten (Socialdemokraterna.se).

Det finns flertalet orsaker till varför just Socialdemokraterna skulle bli Sveriges starkaste parti. En sådan orsak är den klasstruktur som länge har rått i Sverige och den stora arbetsklassen som funnits i Sverige de senaste 50 åren. Sveriges stora arbetarklass har alltså varit med och bidragit till socialdemokratins framgångar (Ahrne et al. 2008). Det som uppsatsen särskilt vill problematisera är hur dessa ”förluster” jag beskriver i stycket ovan har påverkat partiets framställning av partiprogram. Har det krävts en förändring i sättet att uttrycka sig?

”Sedan 1990-talet har Socialdemokraterna rört sig mot den politiska mitten” (Santesson-Wilson 2010).

Ovanstående citat motiverar varför jag valt Socialdemokraterna som parti, men även varför avstampet 1990 är relevant. 1990 är dock snarare ett nedslag än ett avstamp, men beskrivs som avstamp eftersom det är det första i ordningen av partiprogram i denna uppsats rent kronologiskt. Med andra ord är 1990 inte ett avstamp i verklig mening, men likväl ett avstamp i denna undersökning.

Vetenskaplig relevans

Karl Loxbo är forskaren bakom den första undersökningen jag har valt att utgå ifrån. Undersökningen har titeln *Bakom socialdemokraternas beslut* och är en avhandling om den politiska förändringens dilemma, med fokus på Socialdemokraternas pensionspolitik. Loxbo beskriver ATP-striden på 1950-talet som en push framåt för Socialdemokraterna och de fick ett ökat väljarstöd. Under 1990-talet kom denna fråga på nytt på tal och nu valde Socialdemokraterna att agera annorlunda. Denna information leder fram till Loxbos forskningsproblem, som lyder: ”Vilka möjligheter hade den socialdemokratiska partiledningen att skapa stöd för 1950-talets ATP-reform och sedan för den helt annorlunda pensionsreformen på 1990-talet och hur kan skillnader mellan dessa möjligheter förklaras?”. Studiens huvudsakliga syfte är att förklara förändringar/konstanter i socialdemokratiska partiledningens motiv till beslut i pensionsfrågan.

Loxbo beskriver sin avhandling som både en idéanalys och en fallstudie. Forskaren markerar att han uppdelat materialet utifrån tre episoder: ATP-striden på 1950-talet, tiden mellan 1960 och 1990 och till sist pensionsreformen mellan 1991 och 1998. Loxbo kommer fram till två huvudresultat med undersökningen. Dels att Socialdemokraterna och de borgerliga partierna sedan 60-talet har fört samma resonemang angående ATP-beslutet från 1959. Det andra resultatet handlar om att det inte råder samförstånd i partiet, vilket leder till att den politik som framförs bakom stängda dörrar och i riksdagen är olika.

Denna studie har en långt mer specifik forskningsfråga än min egen. Loxbo undersöker den politiska förändringens dilemma med ATP-striderna. Varför jag har valt att använda mig av avhandlingen som tidigare forskning beror emellertid på att avhandlingen undersöker politiska partier i förändring med Socialdemokraterna i blickfånget.

För att vidare påvisa mitt eget bidrag väljer jag även att stödja mig på en tidigare c-uppsats. C-uppsatsen är gjord av Sebastian Persson, vid Linköpings universitet. Den är titulerad *Socialdemokratin och arbetsmarknadspolitiken*. Som titeln berättar rör denna studie Socialdemokraternas arbetsmarknadspolitik. Denna studie liknar i mångt och mycket den studie jag själv har tänkt genomföra. Forskaren har valt nästintill samma tidsperiod som mig, fast med mycket fler nedslag. Han utgår ifrån både valmanifest och partiprogram till sin analys och gör minst sex nedslag bara i valmanifesten. Denna uppsats har inspirerat mig

mycket och den är snarlik den jag vill göra. Vad som dock skiljer den från min är forskarens metodval och omfattning. Vi båda skriver ju om arbetsmarknadspolitik och jag har till viss del utgått från denna uppsats vid utformandet av min. Men jag har även valt att mer ingående studera begrepp och ord i min innehållsanalys som kan vara viktiga för partiets retoriska förskjutning och använt mig av idealtyper som analysverktyg, varför min undersökning blir ny i sitt slag. Detta beskrivs mer utförligt i metodkapitlet. Vidare har jag riktat fokus på partiets syn på människors position i samhället utifrån ett arbetsmarknadspolitiskt perspektiv.

Utan att förkasta tidigare forskning i ämnet kan författaren komma att se saker som föregångarna inte sett och genom tidigare forskning har jag som författare utvecklat en undran (Ekengren 2012). Det kan tyckas vara av samhälleligt intresse att studera vad som ligger bakom att landets största parti har förändrats och åt vilket håll förändring har skett, varför uppsatsen blir utomvetenskapligt relevant. Det finns även en inomvetenskaplig relevans av att studera problemet, i synnerhet då partiforskningen i Sverige är mycket tunn och outforskad. Exempelvis har politiska journalister ibland bättre koll än statsvetare när det gäller politiska partier (Erlingsson & Brommesson 2010). Karl Loxbo beskriver i sin avhandling att Socialdemokraterna i ATP-frågan har samtyckt med de borgerliga partierna (Loxbo 2007). Min ambition är att utforska om partiets syn på arbetsmarknadspolitik har förändrats. En motivering till varför jag valt detta politikområde redovisas i 2.1 material och avgränsningar.

Betydelsen av att studera ideologier

Det är viktigt att ha i åtanke att socialdemokrati inte bara syftar till det svenska riksdagspartiet Socialdemokraterna (S). Socialdemokratin är ett politiskt-ideologiskt tankesätt som återfinns i olika utsträckning hos de allra flesta svenska partier. Vad jag vill ha sagt, är att de svenska partierna kan likna varandra på många sätt (Ljunggren 2008). Det jag tidigare nämnt kan förklara att svenska partier har en tendens att närma sig i vissa frågor, varför min problembild blir intressant.

Det finns flera orsaker till att ideologier är viktiga att studera. Tyvärr har ideologier kommit att bli en nedsättande term, varför det är relevant att motivera ideologins fördelar för denna undersökning. En definition av ideologier är ett sammanflätat system av idéer och värderingar om hur samhället bör vara. Att vara ideologisk kan alltså dels betyda att vilja förändra samhället, men också bevara det precis som det är och undvika reformer och förändringar.

Vad som speciellt gör ideologier lämpliga att använda i partiforskning är att de kan delas upp i tre delar, vilka är beskrivning av verkligheten, hur verkligheten borde vara och en rekommendation om vad som behöver göras för att uppnå det önskvärda, alltså ett handlingsprogram. Dessa tre delar återfinns även i partiets partiprogram, varför de lämpar sig bra att studera tillsammans. Stig-björn Ljunggren väljer att kalla dessa tre delar *varat*, *börat* och *görat* i sin bok "Ideologier".

Vissa talar om ideologiernas död och menar att politiken frångått uteslutande ideologiska uppfattningar och blivit alltmer administrativ. Det handlar numera om att göra reklam för sitt parti än att utgå från en strikt ideologi, såsom förr. Detta beror exempelvis på den sociala utjämningen i samhället. När klyftorna i samhället minskar finns inte lika stora skäl för exempelvis revolution. Välfärdsstatens uppkomst tillsammans med en ändring av kapitalismen jämnar ut klyftorna och således signifikansen av ideologier (Torstendahl 2008). Dagens politik formuleras med målet att vinna val istället för att genomföra den politik som har sin grund i partiets ideologi. Däremot går det att argumentera för att ideologier är en punkt för sociala grupper med konsensus i fråga om värderingar och övertygelser. Dessa ideologier fyller funktionen av att utforma politiska tankeelement. Med denna beskrivning kan ideologier i hög grad anses vara politiskt aktuella (Bäck & Möller 2003).

En annan orsak till att ideologier är användbara i denna undersökning är att de, precis som idealtyper, ses som riktlinjer och referensramar och inte behöver vara så strikta och inrutade som man tidigare tänkt (Ljunggren 2008). Vissa definierar ideologier att vara av idealtypisk karaktär. Denna koppling innebär att en speciell ideologi inte helt motsvarar definitionen, men att de delar som betecknas i samband med ideologin omfattar de moment som finns i definitionen. Ett exempel: Liberalismen har en speciell definition, att vara liberal behöver inte betyda att personen till hundra procent står för definitionen, men omfattas av de flesta moment som ingår i ideologin liberalism. Detsamma gäller partier! De kan ty sig åt en eller flera ideologier, men ha avvikande värderingar i vissa frågor. Därför är det viktigt och intressant att studera ideologier när man undersöker partier (Torstendahl 2008).

1.1 Syfte

Syftet med denna uppsats är att söka svar på vilket sätt Socialdemokraternas syn på arbetsmarknadspolitiken har förändrats över tid och om denna förändring kan kopplas till någon idealtyp annan än just socialism. Utifrån partiprogram från 1990, 2001 och 2013 kommer jag att undersöka den svenska socialdemokratins ställningstaganden i frågan arbetsmarknadspolitik

1.2 Forskningsfrågor

Utifrån studiens syfte har följande övergripande forskningsfråga formulerats: *På vilket sätt har Socialdemokraternas syn på arbetsmarknadspolitik förändrats över tid?*

För att besvara den övergripande forskningsfrågan ställs följande specificerade forskningsfrågor:

1. *Vilka påtagliga förändringar/konstanter finns i Socialdemokraternas retoriska framställning av partiprogrammen?*
2. *Går det att beskriva förskjutningen med någon eller några av de valda idealtyperna?*
3. *Hur talar partiet om arbetsmarknadspolitik och individens möjligheter i samhället?*

1.3 Definitioner

Arbetsmarknadspolitik – arbetsmarknadspolitik är en benämning på åtgärder för att bevara full sysselsättning, hjälpa de redan arbetslösa och återföra dem i produktionen (Åström 2011). Arbetsmarknadspolitik syftar alltså på de medel som har ett syfte att påverka arbetsmarknaden och problemgrupper på denna, alltså exempelvis arbetslösa (Axelsson et al. 1987). Inom politiken skiljs det på aktiv- och passiv arbetsmarknadspolitik. Den tidigare syftar till att aktivera socialbidragstagarna sätta ”villkor” för bidragen. Aktiv arbetsmarknadspolitik handlar alltså om att utbilda och träna de arbetssökande, medan passiv innebär att de arbetslösa får kontantersättning i form av bidrag (Johansson et al. 2009).

1.4 Disposition

Under denna rubrik presenteras uppsatsens upplägg. Det inledande kapitlet, kapitel ett, följs av ett metodkapitel, som innehåller en presentation av mina metodval, en motivering till dessa metoder samt en genomgång av deras svaga och starka punkter. Därefter kommer det tredje kapitlet, teorikapitlet, där mina valda idealtyper och modeller beskrivs. Efterkommande kapitel, det fjärde, utgörs av själva empirin, där partiprogram analyseras. Detta avsnitt är indelat i subkategorier för att ge struktur åt uppsatsen, och för att tydliggöra vad som analyseras. Under en rubrik presenteras innehållsanalysen, och under en annan idéanalysen. Det sista kapitlet, kapitel fem, utgörs av en diskussionsdel där jag reflekterar över empirin och diskuterar hur min uppsats skulle kunna tas till nästa steg. I detta sista kapitel dras även slutsatser av hela undersökningen.

2. Metod

2.1. Material och avgränsningar

Mina avgränsningar i uppsatsen är dels det politikområde jag har valt att analysera, dels de åren som ska undersökas, dels de idealtyper jag väljer och sedan vilket material jag har valt att analysera. Det material jag väljer att tillgå i min uppsats är socialdemokratiska partiprogram. Tre nedslag kommer att göras, där partiprogram från 1990, 2001 och 2013 ska analyseras. De valda idealtyperna är nyliberalism, tredje vägen och reformistisk socialism. Nedan presenteras motiveringar till dessa avgränsningar.

Politikområdet arbetsmarknadspolitik

Min avgränsning till politikområdet arbetsmarknadspolitik har mycket att göra med att Socialdemokraterna själv anser att denna fråga är viktig. Partiet påstår 2014 att jobben är deras främsta prioritering (Socialdemokraterna.se). Att uppsatsen begränsas till bara ett politikområde grundas dels i att uppsatsen vill undersöka detta område på djupet, utan att göra utsvävningar eller jämförelser med andra områden.

Partiprogram

Jag har valt att analysera partiprogram av den orsaken att de säger väldigt mycket om partiets kollektiva och officiellt erkända värderingar. De tar upp paritets hjärtefrågor, deras syn på samhället och människor. Jag skulle säga att de på ett väldigt bra sätt representerar partiet. En alternativ möjlighet hade exempelvis varit att analysera riksdagsdebatter eller propositioner/motioner. Debatter kan dock vara något färgade av enskilda politikernas åsikter och drabbas av den så kallade ”mänskliga faktorn”. Propositioner/motioner är ju faktiskt förslag, och denna undersökning syftar snarare till att analysera hur partiet retoriskt framställer sina idéer. Därför väljer jag att analysera partiprogrammen, eftersom de representerar hela det socialdemokratiska partiets politiska åsikter och fastställs vid kongresser (exempelvis fastställdes 2013 års partiprogram vid Socialdemokraternas 37:e kongress) (Socialdemokraterna.se).

Vid analysen har jag främst riktat in mig på partiprogrammens avsnitt om arbete och arbetsmarknadspolitik. Det vore alltför omfattande och irrelevant för denna studies syfte att gå igenom hela programmet. Eftersom syftet med studien är att undersöka om Socialdemokraterna har förskjutits mot mitten i arbetsmarknadsfrågor är det mer relevant att fördjupa sig i avsnitten om arbete och arbetsmarknadspolitik. I dessa avsnitt hittas väsentlig

information. Emellertid har det varit viktigt att grundligt gå igenom hela programmen för att få en generell bild av vad partiet vill säga under det specifika året.

Åren 1990, 2001, 2013

Det kan tyckas intressant att studera Socialdemokraterna under 90-talet, då Sverige var i en allvarlig ekonomisk kris. Ett decennium som kantades av extremt hög arbetslöshet och den utbredande lågkonjunkturen var ännu mer utbredd på 90-talet än under 30-talets kris. Vidare är det relevant att göra flera nedslag och därför kan tio till tolv års mellanrum mellan nedslagen vara lämpligt då det senaste ska spegla nutid. Jag vill underbygga varför det är relevant att analysera från och med 1990 nedan:

”I början av nittio-talet talades det i diskussionen om socialdemokratins framtid om att den socialdemokratiska förnyelsen varit omvälvd av besvikelse. Socialdemokrater runt om i Europa, och i andra delar av världen också, förlorade självförtroende när den fria marknadsfilosofin bredde ut sig och den ’reellt existerande socialismen’ i Östeuropa rasade samman” (Giddens 1999).

Idealtyper

Idealtyper finns inte i verkligheten, såsom exempelvis ideologier, utan är tänkta extrembilder av ett fenomen. I en idealtypsanalys lyfts egenskaper som är utmärkande för ett fenomen fram. Idealtypsanalyser fungerar bra att använda när idealtyperna är polära, alltså motsatta. Exempel på polära idealtyper är socialism och liberalism. Detta ger effekten av att se var på linjen mellan de två idealtyperna det studerade samhällsfenomenet hamnar (Esaiasson et. al 2012). Med tanke på att tidigare forskning påvisar att Socialdemokraterna rör sig mot mitten kan socialism och liberalism tänkas vara relevanta för idealtypsanalysen, men det är snarare linjen emellan den som ska utgöras av idealtyperna, vilka presenteras i följande stycke.

De tre valda idealtyperna har tagits ut utifrån två olika grunder. Reformistisk socialism och tredje vägen har mycket gemensamt med traditionell socialdemokrati, varför de är relevanta för min analys. Reformistisk socialism är en gren inom socialismen och den tredje vägen är en förnyelse av traditionell socialdemokrati. Giddens, som är en tredje vägens förespråkare nämner i sin bok ”The third way and its critics” att ett annat namn för tredje vägen skulle kunna vara ’moderniserad socialdemokrati’. Efter 1989 kan vi inte på samma sätt tänka i höger- och vänsterbanor.

Varför jag valde nyliberalism har emellertid en annan grund. Denna idealtyp kan inte på samma sätt liknas vid traditionell socialdemokrati. Men det är ett tankesätt som socialdemokratin tycks ha blivit mer öppen för, vilket Giddens ger stöd för:

”Sedan 1980-talet har socialdemokrater överallt börjat avlägsna sig från sin tidigare plattform, som ett svar på nyliberalismens uppkomst” (Giddens 1999).

”Socialdemokrater runt om i Europa, och i andra delar av världen också, förlorade självförtroende när den fria marknadsfilosofin bredde ut sig” (Giddens 1999).

Det är viktigt att understryka att Giddens talar om socialdemokratin som ideologi och inte om partiet Socialdemokraterna. Det är denna uppsats uppgift att koppla dessa teorier till ett faktiskt parti.

Under 1990-talet tycks fyra olika ”third ways” kunna urskiljas. Den svenska handlar om en reformerad välfärdsstat, som ändå tycks behålla många av de gamla, inpräntade dragen. Enligt Giddens har socialdemokratin varit tvungen att i någon mån omvandlas, så frågan denna undersökning ställer sig är: vilken idealtyp beskriver bäst denna omvandling? (Giddens 2000).

2.2. Innehållsanalys

”Om man vill finna mönster i större textmängder eller jämföra olika slags texter eller textmängder från olika tidpunkter använder man ofta någon typ av innehållsanalys”. Så beskriver Bergström och Boréus metoden innehållsanalys i boken *Textens mening och makt*. Detta citat stämmer väl överens med mitt syfte, varför metoden passar min uppsats. I denna bok riktas även kritik mot innehållsanalys som analysverktyg. Exempelvis kan en kvantitativ analys missa det utsagda och underförstådda. Ibland är det viktigaste inte att ta reda på hur många gånger ett ord är med i en text, utan en text kan säga mycket utan att använda ett visst ord. Dock tycker jag att det kan vara betydelsefullt att studera om frekvensen skiljer sig betydligt mellan partiprogram från olika år, och från ett och samma parti. Boken tar även upp positiv kritik, såsom att innehållsanalys är ett mycket användbart analysverktyg för att gå igenom stora mängder text med hjälp av dator. Något som många andra metoder skulle få svårt för (Bergström & Boréus 2005).

Innehållsanalys betyder i de flesta sammanhang att kvantifiera, alltså att räkna frekvensen av vissa företeelser i en eller flera texter. Med utgångspunkt i studiens syfte räknas alltså exempel antalet ”gemenskap” i en text för att avgöra hur ofta detta förekommer. Exempel:

talades det mer om gemenskap för tio år sedan än idag? Det är dock inte bara ord som kan mätas i en text, även uttryck, metaforer, argument och rubriker kan vara avgörande. Det går att utföra kvantitativa innehållsanalyser manuellt och med hjälp av dator. Fördelen med att analysera texter manuellt är att mer komplexa tolkningar kan göras. Fördelen med att ta datorn till hjälp är främst ur smidighets skull. Här kan stora textmängder behandlas smidigt. Men jag väljer att använda ytterligare ett verktyg för att kunna göra mer komplexa tolkningar, nämligen idéanalys. Detta verktyg presenteras nedan. (Bergström & Boréus 2005).

Till min innehållsanalys har jag valt ut ett antal ord vars förekomst kommer räknas i tre av Socialdemokraternas partiprogram från 1990, 2001 och 2013. De orden jag valt är uppdelade i två olika grupper. Den första gruppen ord ska spegla partiets syn på människan och samhället i allmänhet, och vara traditionellt socialdemokratiska. Exempel på dessa ord är ”frihet, jämlikhet och solidaritet”. Detta är ord som förekommer i samtliga partiprogram.

Socialdemokraternas partiprogram från 2001 inleds på följande sätt:

”Socialdemokratin vill forma ett samhälle grundat på demokratins ideal och alla människors lika värde. Fria och jämlika människor i ett solidariskt samhälle är den demokratiska socialismens mål”.

Detta citat är alltså fyllt med traditionellt socialdemokratiska ord, såsom frihet, jämlikhet, solidaritet och socialism. Citatet ovan hittas även i 2013 års partiprogram. För att påvisa relevansen av mina ordval väljer jag även ett citat ur 1990 års partiprogram, där ord som frihet, jämlikhet och solidaritet genomsyrar hela citatet:

” Frihet, jämlikhet och solidaritet utgör tillsammans grundvalar för det demokratiska samhället, på samma gång som det endast är det demokratiska samhället, som kan förverkliga friheten, jämlikheten och solidariteten...”

Även om ordet frihet tycks förekomma i hög grad är det fundamentalt också inom de liberala partierna, varför det kan bli missvisande att ha med ordet. Det har visat sig problematiskt att hitta litteratur över typiskt socialdemokratiska begrepp. Förutom partiprogrammen, som gett stöd till orden solidaritet och jämlikhet har jag behövt leta upp artiklar, valanalyser, hemsidor, av Socialdemokraterna utgivna tidningar och härifrån utrett vilka begrepp som visat sig ha en betydande plats i dessa material. Exempelvis beskriver Svenska dagbladet att Moderaterna har börjat använda socialdemokratiska begrepp såsom *rättvisa* (Svd.se). ett annat exempel är där Socialdemokraterna i Sotenäs beskriver hur frihet bland annat handlar om en trygg *gemenskap* (Socialdemokraterna.se).

Utifrån detta arbetssätt har jag alltså skapat en lista över socialdemokratiska begrepp (anges i prefix), vilka är: jämlik-, solidar-, möjlig-, ansvar-, gemen-, rättvis-, rättig-, utveckl-.

Den andra gruppen ord ska inte på samma sätt vara traditionellt socialdemokratiska, utan lika väl kunna hittas i andra partiers partiprogram. Dessa ord ska vara relaterade till och vänliga gentemot arbete och sysselsättning. De valda ordens prefix är kompetens, tillväxt, konkurre-, hållbar utveckling, investe-, sysselsätt-, och dessa återfinns i tabellform i uppsatsens empiriska del.

2.2.1 Genomförande av innehållsanalys

Tillvägagångssättet har varit att räkna förekomsten av vissa ord/företeelser i partiprogrammen, för att sedan jämföra frekvensen av dessa valda ord mellan partiprogram från tre år: 1990, 2001 och 2013. Som nämndes ovan är det inte säkert att en kvantitativ innehållsanalys fångar upp underförstådda meningar, men den ger en bra bild över om frekvensen har ökat eller minskat. Efter att frekvensen av ord har räknats sätts den i relation till antalet ord i partiprogrammet, då detta skiljer sig. Detta ger alltså en procentandel för att jämförelserna ska bli korrekta.

Innehållsanalysen fungerar i denna uppsats som ett första steg för att delvis besvara min första forskningsfråga. Analysen besvarar alltså forskningsfrågan som rör förändringar/konstanter i Socialdemokraternas retoriska framställning. Mitt antagande är att Socialdemokraterna har gått ifrån traditionella uttryck som exempelvis solidaritet och jämlikhet, för att istället använda sig mer av nya marknadsvänliga ord som investering och sysselsättning.

Orden presenteras i tabellform i empirikapitlet nedan. I tabellen kommer kärnordet att kompletteras av flera ord. Kärnordet *gemen* kan exempelvis ge resultat av både ord som *gemensam* och *gemenskap*. I tabellen kommer det att se ut på följande sätt:

Gemen (-skap, -skapen, -sam, -samma, -samt)

2.3. Idéanalys

Idealtyper, som jag använder mig av, är ett bra sätt för att ge struktur åt ett överväldigande material. Det skapas en viss ordning och systematik. Det kan dock vara svårt att se om klassifikationsschemana av idealtyper är gjorda på förhand, eller blir faktiska resultat av studien. En annan svårighet är att forskaren lätt kan vilja forcera in materialet under vissa idealtyper för att få mönstret att stämma. Detta kallas för att texten inte själv ”får tala”. Det är alltså viktigt att läsa materialet objektivt och inte på förhand vilja lägga det i ett speciellt fack. Vidare fördelar med idéanalys är att den passar bra som verktyg vid komparativa analyser, då jämförelsen blir organiserad (Bergström och Boréus 2005).

Den inriktning som Bergström och Boréus benämner förklarande idéanalys handlar om att undersöka till exempel ett partis ideologiska utveckling under en specifik tidpunkt, vilket stämmer exakt överens med mitt eget syfte. Ett sätt att utföra sin analys är att arbeta med idealtyper som analysverktyg. Idealtyp innebär en tankekonstruktion, eller en föreställning. Vid valet av idealtyp är det viktigt att välja de idéer som är relevanta för mitt syfte och frågeställning. Vid arbetandet med idealtyper gäller det i mitt fall att kategorisera Socialdemokraternas ståndpunkter i något av facken. Exempel: rör sig partiet mer mot nyliberalism, eller är de fortfarande fullt ut socialistiska? (Ibid). När jag läser partiprogrammen kommer jag undersöka under vilken idealtyp de passar in. De idealtyper jag har valt att använda i min studie är reformistisk socialism, nyliberalism och den tredje vägen.

Det finns självklart alternativa tillvägagångssätt, såsom exempelvis argumentationsanalys. Argumentationen tar emellertid för stor hänsyn till logos, som är auktoritetsargument. Min undersökning söker inte svar på partiprogrammens logos, varför denna metod inte är lämplig. Idéanalyser, å andra sidan, ger en stor mängd text ordning och systematik. Dessutom är idéanalys den metod som bäst arbetar med idealtyper, vilket denna undersökning kommer grunda sig på (Ibid).

2.3.1 Genomförande av idéanalys

Genomförandet av idéanalysen kommer att se ut som följer: först presenteras tre tabeller, där varje idealtyp redogörs för. Varje tabell kommer att bestå av tre rader och två kolumner. Raderna utgörs av varje idealtyps *varat*, *börat* och *görat*. Kolumnerna ämnar ge svar på idealtypernas ställningstagande gällande människosyn, samhällssyn och mer konkret

arbetsmarknadspolitiken. Mitt tillvägagångssätt har varit att söka efter huvudsakligt relevanta idéer i de olika idealtyperna. Alltså vad som kännetecknar dem och deras människo- och samhällssyn. Jag har sökt efter varje idealtyps verklighetsbild för att ge svar på varat, hur de beskriver att verkligheten bör se ut för att ge svar på börat och de handlingsprogram de föreslår för att ge svar på görat.

Mitt tillvägagångssätt har varit att läsa igenom hela textmaterialet, men fokuserat på avsnitten om arbete och arbetsmarknadspolitik. Detta för att hitta viktig information om Socialdemokraternas ställningstagande gällande arbetsmarknadspolitik och deras syn på människans roll i samhället. Betydelsefulla textavsnitt och citat har medverkat till skapandet av tabellerna i analysen. Även dessa tabeller delas in i varat, börat och görat. Dessa dimensioner varat, börat och görat är lämpliga att applicera på de tre partiprogrammen, eftersom programmen beskriver just partiets människosyn, vad de vill ändra på i samhället och hur de ämnar gå tillväga, och eftersom partiprogram skrivs just som handlingsprogram. De tre dimensionerna ger analysen en tydlighet, och lämpar sig att använda vid analys av ideologiska texter (Ljunggren 2008).

Varje analys presenteras på följande sätt: beskrivande information från partiprogrammet > analys med stöd av citat > sammanställning i tabellform.

I analyskapitlet presenteras sedan tabeller där de valda idéanalytiska dimensionerna tillämpas i analysen av Socialdemokraternas partiprogram. Alltså partiprogrammens varat, görat, börat och deras ställningstagande i frågorna människosyn, samhällssyn. Utifrån dessa tabeller har jag kunnat analysera vilken tabell i teorikapitlet som Socialdemokraternas partiprogram stämmer bäst överens med. Idealtyperna, som presenteras i teorikapitlet nedan, har jag använt som ett raster vid analys av partiprogrammen.

2.4. Att kombinera metoder

Valet av en lämplig metod styrs av undersökningens syfte och i många fall är den antingen kvalitativ eller kvantitativ. Men en kombination av de kan hjälpa att belysa olika sidor av ett fenomen, i detta fall Socialdemokraternas förskjutning. Metoderna kompletterar alltså varandra. I denna undersökning är idéanalysen den primära metoden eftersom den är mer omfattande, analyserar och tolkar större stycken utifrån idealtyper och metoden söker besvara den omfattande forskningsfrågan. Idéanalysen kompletteras därmed av innehållsanalysen som

utgör den sekundära rollen i arbetet (Olsson & Sörensen 2007).

2.5. Reliabilitet, validitet & intersubjektivitet

I och med att uppsatsen består av både en idéanalys och en innehållsanalys finns ett utrymme för tolkning, vilket ställer krav på intersubjektivitet. För att uppnå intersubjektivitet fordras att jag tydligt visar hur jag gått tillväga och tydligt beskriver mina slutsatser, alltså att uppsatsen transparens. Intersubjektiviteten blir särskilt viktig vid idéanalysen, där tolkningsutrymmet är större. Det är jag som forskare som väljer ut citat, skapar tabeller med relevant information och tolkar informationen.

Vid innehållsanalysen är det snarare en fråga om validitet och reliabilitet. Eftersom jag med datorns hjälp räknar förekomsten av ord blir tolkningsutrymmet knappt. Validitet innebär ju att forskaren mäter det han eller hon påstår sig mäta. Min ambition med innehållsanalysen är att mäta förekomsten av vissa specifika ord. Jag är dock medveten om att uppsatsen även kan brista i validitet. Uppsatsens generella målsättning är ju att undersöka om Socialdemokraterna har gjort en förskjutning i sin syn på arbetsmarknadspolitik. Även om jag finner att de ändrat sin vokabulär kan jag inte med innehållsanalysen vara säker på att partiet ändrat sina värderingar. Men jag är medveten om denna brist, och som nämns ovan används innehållsanalysen som ett komplement till idéanalysen.

Med reliabilitet menas hur noggrant det som ska mätas mäts, alltså studiens tillförlitlighet. Innehållsanalysen har en ganska stark reliabilitet. Eftersom jag delat upp ett visst ord i kärnordet och flera olika ändelser spåras alla olika varianter av ordet i dokumentet. Exempel: jag vill räkna frekvensen av orden gemensam, gemensamma, gemenskap, gemenskapen och så vidare. därför söker jag på kärnordet ”gemen”. Vidare räknas procentsatsen ut, så att jag ser hur stor del av partiprogrammen ett visst ord utgör. På så sätt mäter jag det jag påstår mig att mäta och med rätt redskap.

3. Teori

Detta kapitel inrymmer en teoretisering av mina valda ideologier, som i analysen kommer fungera som idealtyper. Dessa är nyliberalism, tredje vägen och reformistisk socialism. Jag vill även kortfattat beskriva vad en ideologi är för något och hur ideologier kan studeras. En ideologi är ett sammanflätat system av idéer och värderingar. Enligt Ljunggren (Ljunggren 2008) är en ideologi uppdelad i tre delar, vilka är *varat*, *börat* och *görat*. *Varat* handlar om att ideologin beskriver hur världen faktiskt är. *Varat* är alltså en ideologis bild av verkligheten. Med *börat* menas hur världen borde se ut. Ett exempel är att kvinnor får lägre lön än män, *borde* det då inte vara så att kvinnors löner ska öka? Den tredje delen, *görat*, innebär ett handlingsprogram om vad som ska göras (Ljunggren 2008). Dessa tre delar kommer att användas som dimensioner i analysen i nästkommande kapitel. Att applicera Socialdemokraternas partiprogram på ideologier kan tyckas vara ett naturligt tillvägagångssätt så socialdemokratin i sig är en sorts ideologi.

Denna del i uppsatsen söker generellt ge svar på vad varje ideologi har för syn på individen och samhället, och specifikt synen på arbetsmarknadspolitik. Att undersöka varje ideologis generella värderingar hjälper mig att i analysen svara på uppsatsens breda forskningsfråga *på vilket sätt har Socialdemokraternas ideologi förändrats över tid?* Men även uppsatsens andra, mer specifika, forskningsfråga *går det att beskriva en eventuell ideologisk förskjutning med en av de valda idealtyperna?*

3.1.1. Nyliberalism

Nyliberalism är en ideologi som har haft ett stort inflytande på både socialistiska, liberala och konservativa partier världen över (Heywood 2007). Även om nyliberalismen kan betecknas som ideologi skiljer den sig från de klassiska ideologierna och ses även som ett politiskt uttryck. När nyliberalismen inträdde i Sverige på 1970-talet var det först nationalekonomer som anammade idéerna, och senare även politiker. Nyliberalismen är speciell på så sätt att den egentligen inte existerar någonstans. Det finns alltså knappt någon politik som är rent nyliberal, men nyliberala idéer har hittat sin plats i många olika politiska aktörer (Ekonomihandboken.se). Detta stycke ger intrycket av att nyliberalismen är en mycket omdiskuterad ”ideologi” eller företeelse och forskare har svårigheter att hitta en gemensam fungerande definition för detta omstridda fenomen.

Vad nyliberaler anser vara bland det viktigaste är valfriheten, vilken innebär att människan själv får ingå frivilliga avtal och detta uppnås via privatiseringar och sänkta skatter. Detta skulle senare leda till att fler individer sporras till att arbeta mer, och statens inkomster skulle öka (Ljunggren.se).

I sin bok *Anarki, stat och utopi* utgår Robert Nozick från Lockes tankegångar om naturtillståndet (Nozick 1974). Nozick diskuterar huruvida det är nödvändigt att ha en stat eller inte. Det finns ju flera alternativ till en stat, såsom anarki. Om teorin om anarki fungerar så urholkar det hela idén med att ha en stat. Anarkister hävdar att staten kränker människans moraliska rättigheter. Den minimala staten, som omnämns i klassisk liberal teori, är moraliskt legitim. En större stat skulle kränka individens rättigheter. Den minimala staten ger en chans att förverkliga drömmar. Den minimala staten innebär en nattvaktarstat där det offentliga endast sköter skyddet av medborgarna mot våld, stöld och bedrägeri. Den minimala staten är klassiskt liberal. Nyliberaler förespråkar snarare ett arrangemang som ligger emellan nattvaktarstaten och systemet med privata skyddssammanslutningar. En stat får inte vara mer omfattande än den minimala staten. En större stat än så skulle kränka människors rättigheter (Nozick 1974).

Det ovan nämnda beskriver ideologin på ett generellt plan. Nedan redogörs för hur nyliberalismen som ideologi ser på arbetsmarknadspolitik, vilket är väsentligt för mitt syfte. Anthony Giddens, som förövrigt är förespråkare av tredje vägen, sammanfattar nyliberalism på följande sätt: nyliberaler vill ha så lite statlig inblandning som möjligt, de har fundamentala ställningstaganden gällande marknaden, de anser att arbetsmarknaden sköter sig själv som övriga marknader. Och med ”sköter sig själv” menas att staten inte ska ingripa. Vidare accepterar nyliberaler att det finns en ojämlikhet, och välfärdsstaten ses som ett skyddsnet. Till sist rekommenderar de ett autonomt civilt samhälle, vilket hör ihop med ställningstagandet av den minimala statsinblandningen. Det civila samhället frodas inte om staten blandar sig i (Giddens 1999).

Även klassisk socialdemokrati inriktar sig på full sysselsättning, men för att nå detta anses en statlig inblandning vara nödvändig. Nyliberaler anser dock att full sysselsättning nås bäst om arbetsmarknaden får sköta sig själv. För den nyliberala ideologin likställs alltså att arbetsmarknaden med andra marknader i fråga om statlig inblandning (Giddens 1999).

I USA kännetecknas den nyliberala synen på arbetsmarknadspolitik av vinstmaximering och att hålla nere kostnaderna för arbetskraft. För att uppnå detta har det krävts vissa medel som

skadat den amerikanska arbetarklassen. Både on- och offshoring av arbeten har satts i system för att en så låg kostnad som möjligt ska uppnås. Företag flyttar exempelvis sin produktion utomlands där arbetskraften är billigare, och regeringen sätter upp temporära visatillstånd för utländska arbetare (Vogel 2011).

Så vad har detta med arbetsmarknadspolitik att göra? Som nämndes i inledningen definieras arbetsmarknadspolitik som åtgärder för att öka sysselsättningen och minska arbetslösheten. Detta stycke talar om hur USA vill maximera sina vinster, vilket varken ökar sysselsättningen för amerikaner eller utjämnar arbetslösheten. Ett resultat av de nyliberala tankar som tillämpats av de flesta länder är att arbetslösheten istället har ökat och att ojämlikheten tenderar att växa. Dessutom blir den internationella konkurrensen mellan stora företag större, vilket missgynnar de arbetssökande i länderna då arbetskraft istället importeras (Crotty 2000).

3.1.2. Den tredje vägen

Den tredje vägen ses som ett mellanled av kapitalism och socialism. Anthony Giddens, som är en av tredje vägens största förespråkare, förklarar ideologin som så att liberalerna ser staten som en fiende, socialdemokraterna ser staten som en lösning och den tredje vägen vill se bortom dessa ställningstaganden. Men för Giddens handlar det inte om hur stor eller liten staten ska vara, utan att på ett bra sätt bemöta de utmaningar som vi möter på idag, såsom exempelvis globaliseringen (Giddens 1999).

Giddens betonar relevansen av modernisering i sin bok *Tredje vägen – en förnyelse av socialdemokratin*. Den modernisering Giddens syftar på är en förnyelse av socialdemokratin, att brytas loss från traditionellt socialdemokratiska ståndpunkter (Giddens 1999). Sociala investeringar redogörs för mer specifikt i Giddens bok *tredje vägen*. Jag väljer att redovisa vad han i synnerhet tycker om arbetsmarknaden, eftersom det politikområdet stämmer bäst överens med mitt syfte. Giddens beskriver relevansen av den sociala tryggheten, som innebär en trygghet vid pensionsålder och arbetslöshet. Arbetslösheten är relativt utbredd i samhället, och de länder som har lägst arbetslöshet använder sig inte av avregleringar.

Tredje vägen förespår alltså inte avregleringar som en metod att minska arbetslösheten. Lösningen borde istället vara att investera i mänskligt kapital och på detta sätt kan regeringen hjälpa till att skapa jobb. Dessa investeringar betyder i praktiken att individer ska ges möjlighet till god utbildning och mer praktik istället för att vara arbetslösa. Det ska även finnas en trygghet för att ta initiativ till företagande (Giddens 1999).

En stor orsak till den utbredda arbetslösheten är det så kallade uteslutningsfenomenet. Med detta menas att arbetslösheten kan förklaras av de generösa bidrag som länge utbetalas i samband med att utbildningsstandarden är låg. Tredje vägen förespråkar fortfarande bidragssystemet, men anser att systemet är i stort behov av reform (Giddens 1999).

Det finns en välkänd svensk modell för aktiv arbetsmarknadspolitik, ”Rehn-Meidner-modellen”. Denna modell kännetecknas av en ekonomisk politik för att jämna ut inkomsterna, arbeta för full sysselsättning, tillväxt och prisstabilitet. Dessa delar talar för en aktiv arbetsmarknadspolitik, vilket också är tredje vägens förslag till en minskad arbetslöshet (Wadensjö 2012). Modellen i sig representerar en tredje väg, såsom ideologin.

Gösta Rehn, en av skaparna till modellen, förespråkar kortare arbetstid som en arbetsmarknadsåtgärd. Rehn är även förespråkare av den tredje vägen. Han menade att löntagare skulle ha rätt till extra semester för att exempelvis utbilda sig, ta ut tidigare pensionering m.m. Detta skulle ske när det var mest lämpligt för arbetsmarknaden, alltså vid hög arbetslöshet (Erixon 2010).

Även om tredje vägen ses som en fortsättning på socialdemokratin riktas en del kritik tillbaka mot socialdemokratin. Exempelvis understryker Giddens att socialdemokratin måste bli mer bekväma med marknaden som en skapare av välstånd. Marknaden ger konsumenter större möjligheter att välja och tillfredsställas. Emellertid kan kommersialismen hota andra livsvärden, såsom empati och kärlek. Kontentan av det blir alltså att pengar inte är allt. Tredje vägen är följaktligen positiva till marknaden, men den måste till viss del regleras (Giddens 2000).

3.1.3. Reformistisk socialism

Reidar Larsson väljer i sin bok Politiska ideologier i vår tid att skriva om så kallad reformistisk socialism. Denna typ av socialism innebär en ideologi som talar för en gradvis samhällsförändring. Reformistisk socialism är känd för sin vilja att jämna ut olikheter i politiska resurser. De använder medel så som utbildning och inkomstutjämning. Den ”klass” som ideologin främst riktar sig mot är arbetarklassen, som även ses som den viktigaste klassen för samhällsutveckling. Det är tydligt att den reformistiska socialismen ligger längre till vänster än liberalismen, men än tydligare är att de ligger längre mot mitten än mot kommunismen (Larsson 2006).

Ett annat ord för reformistisk socialism är revisionism. Den förste klassiske revisionisten i socialismens historia var Eduard Bernstein. Bernstein understryker vikten av den kooperativa tanken, alltså att samhällets individer ska samverka för allas bästa. Bernsteins föreställning om arbetet kännetecknas av att arbetaren är bunden av ett löneförhållande och att denne inte kan slå sig fri från detta beroende (Bernstein 1979).

Det främsta svenska bidraget till revisionismen står Ernst Wigforss för. Han har gjort ett betydande avstamp inom socialismens historia och med boken "Socialism i vår tid" behandlas arbetarrörelsens problem. Wigforss anser att levnadsstandarden är en viktig del av politiken. Med levnadsstandard menas den standard ägt och fortfarande äger rum i våra industriella samhällen och utjämningen som håller på att förändra våra demokratiska samhällen. Det är viktigt att fortsätta med denna utjämning för att slå hål på det utbredda jämlikhetsproblemet som speglar samhället. Liksom Bernstein bedömer Wigforss att arbetarna är beroende av dess ägare, vilket ökar klyftorna i samhället. Så hur kan denna jämlikhet uppnås? (Wigforss 1971). Reformistisk socialism tycker, liksom traditionell socialism, att ojämlikheterna för utjämnas. Den punkt de tidigare tar upp går dock ett steg högerut på den politiska skalan. Reformistisk socialism menar nämligen att företagsamheten kan komma att bromsas ned, vilket kan försämra marknadens effekter. På grund av detta bör det alltså finnas en acceptans för att både förvärva, äga och ärva pengar (Wigforss 1971).

Idealtyperna i tabellform

Tabell 1.1: Sammanställning av idealtypen nyliberalism

	Människosyn	Samhällssyn
Varat	Varje individ har egna preferenser. Individer är rationella.	Marknaden är ett effektivt verktyg.
Börat	Individens valfrihet bör främjas och deras egenintressen förverkligas.	Samhället bör minska sin efterfrågan på statliga åtgärder. Vinstmaximering och billig arbetskraft som arbetsmarknadspolitiska åtgärder.
Görat	Individens frihet uppnås via minimala statsingripanden och avregleringar.	Full sysselsättning genom mindre statlig inblandning och kapitalism

Tabell 1.2: Sammanställning av idealtypen den tredje vägen

	Människosyn	Samhällssyn
Varat	Det råder ojämlikhet mellan människor.	Välfärdsstaten är i kris, den är alltför byråkratisk och arbetslösheten är utbredd. Gränsen mellan höger-vänster otydlig i många frågor.
Börat	Alla individer bör ges likvärdiga chanser och lika möjligheter. De som kommer efter när andra har det bra måste också få en värdig chans i samhället.	Välfärden ska inte monteras ned, utan förnyas och på så sätt räddas. Detta med hjälp av en av modernisering socialdemokratin – reformera bidragssystemet. Det bör finnas en medelväg mellan socialismens ”stora stat” och nyliberalismens ”lilla stat”.
Görat	Sociala investeringar, såsom utbildning och yrkeskunskaper. Skapa ett socialt skyddsnät som garanterar individens trygghet.	Staten ska styra de centrala områdena, såsom utbildning och sjukvård, och ingripa mindre i andra områden. Staten ska investera och intervensera, men inte dominera.

Tabell 1.3: *Sammanställning av idealtypen reformistisk socialism*

	Människosyn	Samhällssyn
Varat	Det råder ojämlikhet mellan människor. Löntagaren är beroende av sina ägare.	Marknaden är irrationell och omoralisk. Inkomst- och förmögenhetsskillnader är ett problem för jämlikheten.
Börat	Jämlika förhållanden bör eftersträvas. Att utjämna olikheter bör ligga som högsta prioritet.	Staten bör styra marknaden. Statens bör ha ett medinflytande i företagen.
Görat	Progressiva skatter för att utjämna inkomst- och förmögenhetsskillnader.	Planhushållning, alltså förstatligande. Företagsdemokrati. Acceptans av att individer äger, ärver och förvärver.

4. Analys

4.1. Innehållsanalys

Tabell 2.1: Traditionellt socialdemokratiska ord som belyser generella värderingar

Ord	Frekvens		
	1990	2001	2013
Jämlik (-a, -t, -het, -heten, -hetens, -hetsideal)	0,25% (30)	0,15% (25)	0,22% (28)
Solidar (-itet, -iteten, -itetens, -isk, -iska, -iskt)	0,26% (31)	0,16% (26)	0,15% (19)
Möjlig (-a, -t, -het, -heter, -heterna, -göra)	0,65% (78)	0,46% (74)	0,59% (76)
Ansvar (-a, -ar, -et, -ig, -iga, -sfull, -sfullt, -smedveten, -stagande)	0,34% (41)	0,22% (36)	0,29% (38)
Gemen (-skap, -skapen, -sam, -samt, -samma)	0,54% (65)	0,27% (44)	0,29% (37)
Rättvis (-a, -or, -orna, -t)	0,27% (32)	0,24% (39)	0,16% (21)
Rättig (-het, -heter, -heterna)	0,20% (24)	0,23% (38)	0,22% (29)
Utveckl (-a, -as, -at, -ats, -ad, -ade, -ande, -ing, -ingen)	1,1% (137)	0,79% (128)	0,90% (117)
Totalt:	549/11.937 =4,60%	509/16.251 =3,13%	466/12.951 =3,60%

Vid beräkandet av ord är det relevant att räkna ut hur stor andel ett ord har i hela partiprogrammet, då partiprogrammen innehåller olika antal ord totalt. Som tabellen ovan illustrerar förekommer ”socialdemokratiskt traditionella ord” mindre, ju nyare partiprogrammet är och denna minskning syns väl från 1990 års program till 2001 års program. Efter 2001 tycks denna minskning bli mindre påtaglig. Denna minskning gäller endast tre av orden. Orden rättvis(-a, -or, orna, -t) har minskat med 0,8 procentenheter 2013. Denna minskning tycks vara den mest påtagliga sett till 2001 och 2013 års partiprogram. Däremot minskar samtliga ord mellan 1990 och 2001.

I tabellen avrundas procenttalen till två decimaler för att ge en tydligare bild av om ordens förekomst har minskat respektive ökat. Att avrunda till en decimal hade gett en missvisande bild, då många ords andel hade blivit lika då. Sammantaget kan man i tabellen utläsa att 1990 års partiprogram utan tvekan innehöll mest traditionellt socialdemokratiska ord och att dessa minskat 2001. Däremot jämnas denna minskning ut 2013.

Tabell 2.2: Ord som uttrycker ställningstagande i marknadsfrågor

Ord	Frekvens		
	1990	2001	2013
Kompetens (-utveckling)	0% (0)	0,12% (20)	0,06% (8)
Tillväxt (-en)	0,18% (22)	0,14% (22)	0,12% (15)
Konkurr (-era, -ens, -ensen, -enskraft)	0,08% (9)	0,04% (7)	0,07% (9)
Hållbar utveckling	0,03% (4)	0,04% (7)	0,08% (18)
Invest (-era, -ering, -eringar)	0,04% (5)	0,02% (4)	0,06% (9)
Sysselsätt (-a, -ning, -ningen, -ningens)	0,06% (7)	0,04% (7)	0,09% (12)
Totalt:	47/11.937 =3,94%	67/16.251 =4,12%	71/12.951 =5,48%

Tabellen ovan påvisar att de marknadsvänliga orden har ökat ganska stadigt sedan 1990. Den totala frekvensen tyder på en ökning med 24 i antal, och andelen har ökat med 1,54 procentenheter vilket är mycket för att vara så många ord. Kompetens är ett kärnord som förekommer 20 gånger mer i 2001 års partiprogram än i 1990 års partiprogram där det inte förekommer alls, men antalet minskade till åtta gånger 2013.

Under föregående tabell beskriver jag hur viktigt det är att skriva hur stor andel ett ord har i partiprogrammen, eftersom partiprogrammen har olika många ord totalt. Emellertid är det lika viktigt att skriva ut förekomsten av/antalet ord. Ett exempel är orden sysselsätt(-a, -ning, -ningen, -ningens) i tabellen ovan, där dessa ord förekommer lika många gånger 1990 och 2001, men andelen blir mindre 2001 efter 2001 års partiprogram innehåller långt fler ord totalt. Denna problematik löser jag genom att sätta ut både andelen i procent och förekomsten av ord i en parentes bakom.

Tanken med att göra en innehållsanalys var att komplettera idéanalysen (som presenteras nedan). Nu när jag genomfört en innehållsanalys kan jag ge svar på att Socialdemokraterna har gjort en typ av förskjutning, åtminstone i deras sätt att presentera partiprogram. Förskjutningen skulle alltså kunna kallas retorisk. Men innehållsanalysen talar inte om exakt åt vilket håll förskjutningen har gjorts. Innehållsanalysen har fungerat som ett verktyg för att påvisa att partiet har ändrat sitt sätt att skriva sina partiprogram, från mer traditionella ordval, till mer marknadsvänliga ordval. För att ta reda på vilket håll Socialdemokraterna har gjort sin ideologiska förskjutning krävs det däremot att jag genomför en idéanalys, och jag har valt att

använda mig av tre stycken idealtyper: nyliberalism, den tredje vägen och reformistisk socialism.

I inledningskapitlet beskrivs att det finns teorier om att Socialdemokraterna har rört sig mot mitten som ett svar på nyliberalismens uppkomst, men även att den tredje vägen är en förnyelse av socialdemokratien. Hypotesen för denna undersökning har alltså varit att partiet förflyttat sig mer åt mitten. Med innehållsanalysens resultat i tabellform kan det tyckas att denna teori ges större trovärdighet. Det skulle kunna gå att argumentera för att resultaten är slumpmässiga, men med tanke på att nästintill samtliga ord har blivit färre i tabell 2:1 och fler i tabell 2:2 finns ändå ett mönster, både i total förekomst och andel. Det går alltså att utläsa att Socialdemokraterna har förändrat sin retorik under dessa 23 år, medvetet eller inte. Vad denna typ av analys dock inte ger svar på är om själva synen ändrats, eller om denna typ av retorik förs för att exempelvis locka väljare. Idéanalysen nedan försöker fånga partiets *syn* på arbetsmarknadspolitik.

4.2 Idéanalys - resultat

4.2.1. 1990 års partiprogram

I partiprogrammet beskrivs samhället som orättvist och gynnsamt endast för vissa. Socialdemokraterna uppmålar samhället som en plats där individer inte har likvärdiga arbetsförhållanden, en plats där vissa tvingas arbeta i livsfarliga miljöer och där kvinnor inte får den lön de verkligen förtjänar. Partiprogrammet från 1990 föreslår vissa medel för att handskas med orättvisorna. Dels vill de realisera ”det goda arbetet”, som innebär att hälsofarliga arbeten försvinner. Ett vidare medel för att främja en hälsosammare arbetsmiljö är att inför sex timmars arbetsdag. Varför skulle detta vara mer gynnsamt? Jo, vissa arbeten är långt mer tungrodda än andra, och vissa arbetare har ohälsosamt långt skift. Att inför sex timmars arbetsdag skulle alltså utjämna skillnader i arbetstider mellan klasserna. Vidare ska löntagarnas rättigheter lyftas fram och deras inflytande över arbetsmiljön stärkas.

Vad som utmärker 1990 års partiprogram är partiets fokus på att förbättra dåliga arbetsmiljöer. Detta omnämns även i de senare programmen, men inte alls lika starkt. Nedanstående citat påvisar partiets starka vilja att förändra dåliga arbetsmiljöer:

”Den fortsatta reformeringen av arbetslivet gäller i hög grad arbetsmiljön. Huvudansvaret för arbetsmiljön åvilar arbetsgivaren. Men det är en gemensam uppgift för alla, arbetsgivare, myndigheter, fackliga organisationer och den enskilde, att stadigt förbättra arbetsmiljön. Ingen arbetsgivare får köpa sig fri från ansvaret. En dålig miljö kan aldrig kompenseras genom lön eller andra förmåner. För människan farlig produktion ska upphöra. Sådana arbeten, där människor skadas eller slits ut, måste ersättas med bättre arbeten. Ny teknik måste tas till vara för att minska riskerna.” (Socialdemokraterna 1990).

”Socialdemokratin strävar efter att förverkliga det goda arbetet. Ny teknik ska utnyttjas för att avveckla monotona, riskfyllda eller hälsofarliga arbeten. Arbetsmiljöer och arbetsprocesser ska utformas så, att de fyller kraven på säkerhet till liv och hälsa, skydd för den yttre miljön och möjlighet för alla anställda till personlig tillfredsställelse och vidareutveckling i arbetet. Därför måste arbetsplatserna anpassas efter människors förutsättningar och särskilda åtgärder vidtas för att även människor med funktionshinder ska kunna göra sin insats i arbetslivet. Förebyggande insatser och rehabiliteringsåtgärder ges hög prioritet. Farliga arbetsplatser och arbetsmoment ska avskaffas. Särskild uppmärksamhet riktas mot kvinnors arbetsmiljö.” (Socialdemokraterna 1990).

Tabell 3.1: Sammanställning av 1990 års partiprogram

	Människans roll i samhället	Ställningstagande i marknadsfrågor
Varat	Det råder ojämlikhet mellan människor på arbetsmarknaden. Dåliga arbetsmiljöer skadar människor.	Marknadsmekanismerna skapar orättvisor i samhället. Än idag (1990) tillämpas hierarkiska principer i arbetets organisationer.
Börat	Alla ska ha rätt till arbete. Lika arbete ska betalas med lika lön (jämförddhet).	Löntagares inflytande över arbetsmiljön bör främjas och den svages ställning i arbetslivet stärkas. Eftersträva full sysselsättning.
Görat	Förverkliga ”det goda arbetet” (avveckla hälsofarliga och riskfyllda arbeten och låta individer känna trygghet och gemenskap). Rikta särskild uppmärksamhet mot kvinnors arbetsmiljö, eftersom denna ofta är sämre än männens.	Viktigt att satsa på utbildning, både genom arbetet och utanför. Skapa en väl utbyggd offentlig arbetsförmedling och en väl utbyggd organisation för arbetsmarknadsutbildning. <u>Sex timmars arbetsdag</u> för att utjämna orättvisa arbetsförhållanden.

4.2.2. 2001 års partiprogram

Även partiprogrammet från 2001 beskriver ojämlikheten mellan människor i arbetet, och att marknaden är orättvis. Partiprogrammet talar vidare om rätten till arbete och kompetensen bör tillvaratas. Dessa är punkter som hittas även i tidigare partiprogram. Men även om det talas om rätten till arbete och att arbetsmiljöerna ska förbättras, talas det om det i mindre utsträckning 2001 än 1990. Samma punkter tas upp på de flesta ställen, men inte med lika stark slagkraft. I partiprogrammen från 2001 föreslår Socialdemokraterna 30 timmars arbetsvecka, vilket motsvarar förslaget om sex timmars arbetsdag från 1990. Dock omnämns 30 timmars arbetsvecka endast en eller högst ett par gånger 2001, och i 1990 års partiprogram ett mångtal gånger.

Vid millennieskiftets början talas det alltså i partiet mindre om dåliga arbetsmiljöer och mer om hur samhället bör tillvarata kompetens och satsa på utbildning. Denna förskjutning är dock subtil och ses endast vid ett noggrant studerande av partiprogrammens arbetsmarknadsavsnitt. I stora drag är partiprogrammen lika, men det finns några områden i avsnittet om arbete där partiet verkar ha förskjutits. Socialdemokraternas syn på marknaden blir något mer positiv efter elva år. Uppfattningen om att marknaden är orättvis kvarstår. Men marknaden är så pass viktig att höga skatter inte får minska dess effektivitet.

Partiprogrammet innehåller ett flertal citat som talar om den dåliga arbetsmiljön:

"Alltför många har alltför små utvecklingsmöjligheter i arbetslivet, och alltför många tvingas alltför riskera hälsa och välbefinnande i fysiskt eller psykiskt pressande arbetsmiljöer. Denna utsatthet i arbetslivet står i stark och upprörande motsats mot de stora och ökande privilegier som näringslivets eliter beviljar sig själva, i bjärt kontrast mot de krav på att acceptera ökad osäkerhet i arbetet som de riktar mot sina anställda" (Socialdemokraterna 2001).

Det talas även mycket om hur arbetslivet inte är anpassat för de som väljer att skaffa barn. Detta utelämnas inte helt i programmet från 1990 eller 2013, men omnämns i mindre omfattning. Problemet som beskrivs i partiprogrammet kan innebära att en person måste välja mellan familjeliv och yrkesliv:

"Hårdare krav på arbetsmarknaden skapar en orimlig press på många barnfamiljer, där både barn och föräldrar far illa. Om utvecklingen inte bryts, kan det innebära att många tvingas välja mellan barn och yrkeskarriär. För både kvinnor och män kan det betyda, att det bredare spektrum av utvecklingsmöjligheter, som ligger i rätten att vara både aktiv förälder och aktiv yrkesarbetande, åter snävas in" (Socialdemokraterna 2001).

Av tabellen går att utläsa att Socialdemokraterna 2001 börjar tala om kompetens, vidareutbildning, konkurrenslagstiftning och andra åtgärder. Kompetens är en ny vokabulär i 2001 års partiprogram, vilket även syns i innehållsanalysen i föregående kapitel. Nedan ges ett exempel där Socialdemokraternas förespråkar kompetensutveckling. Det är viktigt att ta tillvara på människors kunskap, och i möjligaste mån vidareutbilda människor:

”Alla anställda ska ha möjlighet till kompetensutveckling och vidareutbildning. Arbetslivet ska organiseras så att de anställdas kompetens – både i form av utbildning och yrkeserfarenheter – tas tillvara och byggs på ute på arbetsplatserna. Med dagens ökande kunskapskrav är detta en förutsättning för en stark ekonomi, men lika mycket en jämlikhetsfråga” (Socialdemokraterna 2001).

Tabell 3.2: Sammanställning av 2001 års partiprogram

	Människans roll i samhället	Ställningstagande i marknadsfrågor
Varat	Det råder ojämlikhet mellan människor i arbetet. Låga löner, farliga arbetsmiljöer, dåliga arbetsvillkor.	Orättvis fördelning av marknadens vinster och resurser. För hög arbetslöshet.
Börat	Rätten till ett meningsfullt arbete. Föräldrar ska ha en värdig chans i samhället. De anställdas gemensamma intressen bör stärkas.	Full sysselsättning. Främja utbildning och nyföretagande. <u>Kompetensen</u> bör tillvaratas hos alla arbetsvilliga. <u>Skatte- och bidragssystem får inte påverka arbete och företagande negativt.</u>
Görat	Sjukförsäkringar är ett bra medel för de som drabbats av ohälsa. Göra arbetslivet barnvänligt, och göra det möjligt att kombinera familje- och yrkesliv. Bilda starka fackliga organisationer. <u>Skapa goda, icke-förslitande arbetsmiljöer (exempelvis 30 timmars arbetsvecka).</u>	<u>Aktiv arbetsmarknadspolitik.</u> Konkurrenslagstiftning mot monopol. Kompetensutbildning och vidareutbildning inom arbete. Ställa höga krav på utbildningssektorn. Använda ett skattesystem som bidrar till rättvis fördelning av resurser, utan att marknaden blir ineffektiv.

4.2.3 2013 års partiprogram

2013 års partiprogram följer i stora drag de tidigare två partiprogrammen. Även år 2013 uppfattas samhället som ojämnt mellan människor, och marknaden har ett för stort spelrum med sociala rättigheter. Här beskrivs emellertid marknaden som konstruktiv också. Dessutom visar texten på flera ställen att Socialdemokraterna har blivit mer positivt inställda till marknadens effekter, och även till att använda människors kompetens i en högre utsträckning än tidigare. Vad hände med strikta åtgärder mot de dåliga arbetsmiljöerna?

En relevant punkt att belysa är att synen på arbetstid har förändrats. Både i partiprogrammen från 1990 och 2001 förespråkas sex timmars arbetsdag/30 timmar arbetsvecka. 2013 års partiprogram utelämnar emellertid detta. Nedan presenteras citat från 1990 års partiprogram där sex timmars arbetsdag föreslås:

”En allmän arbetstidsförkortning till sextimmars arbetsdag är ett långsiktigt mål”
(Socialdemokraterna 1990).

”Kraven på kortare arbetstid balanseras mot behoven att undanröja nedslitande förhållanden i arbetsmiljön eller av förändrad arbetsorganisation. Avvägningar görs också mot andra viktiga välfärds mål” (Socialdemokraterna 1990).

Förslaget om sex timmars arbetsdag kommer främst från vänsterblocket. Men idag är det endast ett parti som fullt ut föreslår sex timmars arbetsdag, och det är Vänsterpartiet. Miljöpartiet är också positiva till idén, men har flera alternativ, exempelvis 35 timmars arbetsvecka. Inte heller Socialdemokraterna tror att idén om sex timmars arbetsdag är möjlig längre, istället försöker de satsa på att de med deltidsanställningar får heltidsanställningar (Sveriges radio 2014).

Partiet skriver att arbetstiden ska anpassas efter individers förutsättningar och behov. Men nu talas det inte längre om sex timmars arbetsdag eller 30 timmars arbetsvecka, utan en mer flexibel arbetstid:

”För att klara framtidens välfärd är det nödvändigt att sammantaget öka antalet arbetade timmar. Det kräver att arbetslösheten pressas ner och att alla som idag arbetar deltid erbjuds heltidstjänster. Det fordrar en arbetsmiljö, som främjar hälsa och välbefinnande. Och det innebär att de människor som vill och orkar får möjlighet att fortsätta sitt arbete också efter pensionsåldern” (Socialdemokraterna 2013).

Socialdemokraterna har ändrat sin syn på människan i viss mån. Numera är hon en resurs, en investering, som kan utnyttjas till arbete. Däremot är det relevant att klarlägga att partiprogrammet från 2013 är mycket snarlikt de andra två, men att just frågan om investering, och utelämnande av sex timmars arbetsdag visade på en del förändring. Nedan citeras partiet gällande sociala investeringar:

”Satsningar på välfärden ska därför ses som investeringar i mänskliga resurser, lika nödvändiga för samhällets modernisering som investeringar i forskning och utveckling, ny teknik och ny infrastruktur” (Socialdemokraterna 2013).

Tabell 3.3: Sammanställning av 2013 års partiprogram

	Människans roll i samhället	Ställningstagande i marknadsfrågor
Varat	Det råder ojämlikhet mellan människor i arbetet. Arbetslösheten är ett stort problem även under stark tillväxt.	Marknaden är både <u>konstruktiv</u> och destruktiv.
Börat	Människors vilja till arbete bör ses som en tillgång. Eftersträva full sysselsättning och fullt kapacitetsutnyttjande. Alla har rätt till ett meningsfullt arbete och inte skadas i arbetsmiljön. Det bör finnas en möjlighet att kombinera yrkesliv och familjeliv.	Vinstintresset tar överhand på marknaden (kapitalism). Sociala rättigheter ska inte fördelas av marknaden. Främja nyföretagande.
Görat	Det goda arbetet. Investera i mänskliga resurser. Konkurrera med kunskap. Bilda starka fackliga organisationer. Arbetstiden ska vara oförändrad, men anpassas efter individers (förutsättningar). De med deltidstjänster ska erbjudas heltid, och de som önskar ska kunna fortsätta efter pensionsåldern.	Fatta demokratiska beslut för att motverka exploatering av människor. Investera i utbildning, kompetensutveckling och föra en <u>aktiv arbetsmarknadspolitik</u> . Blandekonomi. <u>Oförändrad arbetstid, men sammantaget fler arbetade timmar.</u>

4.3. Idéanalys - analys

- Hur talar partiet om arbetsmarknadspolitik och individens möjligheter i samhället?

Nu när jag har observerat vissa skillnader mellan partiprogrammen är det dags att applicera dessa utmärkande drag på idealtyperna. Särskilda skillnader som har uppmärksammats är arbetstid, investering i mänskliga resurser och effektivitet på marknaden.

Arbetstid

Som berörs tidigare i uppsatsen är det endast de svenska vänsterpartierna som förespråkar kortare arbetsdag. 2014 är Socialdemokraterna inte ett av de partier som är positiva till kortare arbetsdag. Alltså är det Socialdemokraterna och de borgerliga partierna som talar för oförändrad arbetsdag. Min första tanke är att detta alltså är ett liberalt ställningstagande. Men är det ett nyliberalt? Med tanke på att nyliberalismen är så svårdefinierad är den även mer komplicerad att tolka. Nyliberaler förespråkar ju individers valfrihet, minimala statsingripanden och en effektiv marknad. Just denna valfrihet är oerhört viktig för nyliberaler och innebär att människor själva ska få välja vilka avtal de vill ingår. Med detta som utgångspunkt tillsammans med att entusiaster ska få arbeta mer med sänkta skatter, går det att tolka nyliberalismen såsom att den inte direkt förespråkar kortare arbetsdag. Som nämns i teorikapitlet skriver Stig-Björn Ljunggren att fler skulle bli motiverade att jobba mer och skatterna sänktes, vilket skulle ge staten mer inkomster.

De två övriga idealtypernas ställningstagande innebär att de människor som inte klarar av att arbeta ska tryggas via ett socialt skyddsnät. Alltså tolkar jag det som att de inte förespråkar oförändrad arbetstid, som Socialdemokraterna föreslår 2013 och fortfarande 2014. Just gällande arbetstid går alltså Socialdemokraternas förskjutning varken mot den tredje vägens ideologi, eller reformistisk socialism.

I både det första och andra partiprogrammet ges ett konkret förslag om kortare arbetstid, närmare bestämt sex timmar per dag eller 30 timmar per vecka. Detta påstående pekar på att partiet har kvar sina traditionella ståndpunkter i frågan. I det senaste partiprogrammet ställer sig dock partiet öppna för oförändrad arbetstid.

Investera i mänskliga resurser

Detta påstående har liberala ansatser. I avsnittet om nyliberalism i teorikapitlet står det skrivet om ideologins förslag till utbildningskuponger. Dessa kuponger är en slags investering i människan. Genom dylika kuponger kan kunskap och kompetens tillvaratas. Vidare skapar detta en konkurrens som leder till effektivitet. Även den tredje vägen förespråkar investeringar i mänskliga resurser.

Detta talar även för en mer aktiv arbetsmarknadspolitik. Min uppfattning är att 1990 års partiprogram föreslår mer passiva arbetsmarknadspolitiska åtgärder, med bidrag och utjämning. Däremot förflyttar sig partiet mot en aktivare arbetsmarknadspolitik, vilket tar sig uttryck i de senare partiprogrammen. En aktiv arbetsmarknadspolitik där utbildning och kompetens värderas högt. En aktiv arbetsmarknadspolitik är något som samtliga idealtyper talar för.

Effektivitet på marknaden

Att marknaden behövs är nog ingenting som behöver diskuteras. Men hur stor plats ska den ta, och hur stor makt ska den ha? Dessa frågor besvaras mycket olika beroende på vilken ideologi som svarar på frågorna. Ett allmänt erkänt argument inom nyliberalismen är ju att marknaden är ett starkt verktyg som bör dominera samhället, det är ett mycket effektivt sätt att generera vinster på. Enligt nyliberalismen är alltså detta vad välfärden behöver för att blomstra. På vänstersidan existerar dock en mycket annorlunda bild av marknaden, där den snarare ses som destruktiv och orättvis.

Jag tolkar det som att nyliberaler vill att marknaden ska dominera samhället, och att reformister vill att marknaden ska styras av staten. Inget av dessa stämmer överens med Socialdemokraternas utveckling vad gäller synen på marknaden. Istället tror jag att den tredje vägens förhållningssätt är mer tillämpligt här, som står för ett mellanled mellan de båda ställningstagandena ovan. Socialdemokraterna skriver 2013:

”När marknaden fungerar som bäst är den en kraftfull katalysator för människors uppfinningsrikedom och kreativitet” (Socialdemokraterna 2013).

”Marknaden och vinstintresset är en del av det ekonomiska livet. Men ekonomiska intressen har aldrig rätt att sätta gränser för demokratin” (Socialdemokraterna 2013).

Det tidigare citatet påvisar partiets positiva syn till marknaden. Det senare citatet påvisar att partiet anser att marknaden både är konstruktiv och destruktiv. Det finns alltså en öppenhet till marknaden och dess effekter, men den får aldrig dominera ut demokratin.

- Går det att beskriva förskjutningen med en av de valda idealtyperna?

Nyliberalism

Sammantaget kan Socialdemokraternas förskjutning beskrivas utifrån alla de tre idealtyperna. Det finns delar av partiprogrammet som mycket väl uttrycker nyliberala värderingar. Jag syftar då speciellt på den viktiga frågan om arbetstid, där partiet 2013 väljer en oförändrad arbetstid och inte förkorta arbetstiden som tidigare år. Arbetstiden hänger ihop med människosynen.

Inte bara arbetstiden, utan den vänliga inställningen till marknaden uttrycker nyliberala tankegångar. Socialdemokraterna har visat att även om skatte- och bidragssystemen fortfarande är viktiga, får de inte gå ut över marknaden och bromsa ner den. Detta skulle ju leda till enligt partiet själv bromsa företagsamheten i samhället. Tidigare år har partiprogrammen formulerats motsatsvis, såsom att marknaden är ett kraftfullt verktyg, men får inte gå ut över utjämningsystemet.

Reformistisk socialism

Reformistisk socialism är den idealtyp som ligger närmast traditionell socialdemokrati. Med värderingar som att inkomst- och förmögenhetsskillnaders utjämning bör vara högsta prioritet (1990) och att marknaden är orättvis kan denna idealtyp mycket väl liknas vid traditionell socialdemokrati. I föregående stycke tas upp att företagsamheten kan bromsas ned om skatte- och bidragssystemen tillåts ha för stor roll. Denna tankegång är även central inom den reformistiska socialismens ideologi, som redogörs för i teorikapitlet

Den tredje vägen

Sammantaget är det den tredje vägen som bäst beskriver Socialdemokraternas ideologiska resa. Den tredje vägen är, som bekant, en medelväg mellan nyliberalism och socialliberalism. Det är en ideologi som vill se en medelstor stat och som vill rädda välfärdsstaten med hjälp av modernisering.

I det andra partiprogrammet börjar partiet lyfta fram väsentligheten av kompetens och utbildning, vilka är åtgärder vid aktiv arbetsmarknadspolitik. Den aktiva arbetsmarknadspolitiken är en grundsten inom tredje vägens ideologi, vilket Rehn-Meidnermodellen exemplifierar.

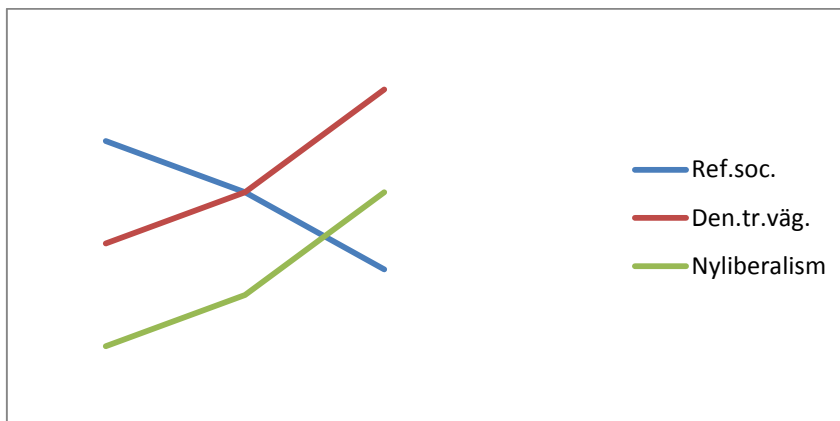
Sammanställning

Sammantaget uppfattar jag alltså att partiet uttrycker nyliberalt vänliga tankegångar i vissa frågor, men som helhet är partiet snarare på väg mot den tredje vägens ideologi.

Uppfattningen man får av att läsa partiets senaste partiprogram är alltså deras öppenhet för en aktiv arbetsmarknadspolitik.

För att på ett tydligare sätt visa på Socialdemokraternas ideologiska förskjutning presenteras nedan en komparativ tabell. Diagrammet är endast en illustration över hur jag tolkar förskjutningen och det finns ingen matematisk uträkning till grund för den.

Tabell 4: *Diagram över (S) förskjutning över tid*

Detta diagram är som sagt en förenkling för att tydliggöra och skapa struktur. Reformistisk socialism stämmer bra överens med Socialdemokraternas idéer innan 1990, men stämmer inte alls lika bra med partiets idéer idag. Den röda linjen visar på en tydlig förskjutning mot den tredje vägen, som även varit med från början. Den gröna linjen påvisar att nyliberala tankegångar var mycket mer främmande för 23 år sedan än vad de är idag.

5. Diskussion

Den generella slutsats som kan dras av undersökningen är att Socialdemokraternas ideologi har förskjutits i vissa frågor. Frågor där partiet har en förändrad ställning är i synnerhet gällande arbetstid, att de fått en mer positiv syn på marknaden och att investera i mänskliga resurser. Innehållsanalysen hjälpte delvis undersökningen att svara på den första och andra frågeställningen. Den mer specifika slutsats som kan dras av undersökningen är att förskjutningen kan förklaras utifrån alla mina valda idealtyper, men speciellt *den tredje vägen*. Denna ideologi skulle kunna beskrivas som en medelväg mellan höger och vänster. Den är inte fullt ut socialistisk, och inte heller liberal.

Min konklusion är alltså att Socialdemokraterna i vissa specifika frågor idag håller sig på samma våglängd som de mer liberala partierna, till exempel gällande arbetstid. Men i generella drag anser jag att idealtypen den tredje vägen bättre kan förklara partiets förändrade tankegångar och värderingar. Idealtypen reformistisk socialism delar också mycket av de socialdemokratiska tankegångarna, men förklarar inte förskjutningen på samma sätt som de andra idealtyperna, utan mer hur partiet varit under en längre tid.

Min uppfattning är att partiet fortfarande värdesätter de traditionella socialdemokratiska begreppen såsom jämlikhet och solidaritet. Även om dessa begrepp förekommer mindre och mindre i partiprogrammen blir de kanske inte mindre viktiga. Som jag skrev i analysen tror jag att partiets grundläggande värderingar och mål kvarstår, men vägen dit ser något annorlunda ut.

För att tydliggöra ytterligare väljer jag att återkoppla till studiens syfte och nedan redovisa svaren på de inledningsvis ställda forskningsfrågorna. Studiens syfte har uppnåtts med hjälp av de valda analysverktygen. Det har varit mycket hjälpsamt att stapla upp idealtyperna och partiprogrammen i tabeller för att ge struktur åt uppsatsen och underlätta analysen.

- Vilka påtagliga förändringar/konstanter finns i Socialdemokraternas retoriska framställning av partiprogrammen?

Det har under undersökningens gång upptäckts flertalet förändringar och konstanter i partiets framställning av partiprogrammen. Eftersom partiprogrammen från 1990, 2001 och 2013 liknar varandra på de flesta sätt tyder det på konstanter. De grundläggande värderingarna löper som en röd tråd mellan samtliga program. Dock går det även att urskilja flertalet förändringar över tid. De mest påtagliga förändringarna inom arbetsmarknadspolitiken är att Socialdemokraterna 2013 förespråkar oförändrad arbetstid, något som de tidigare varit emot. 2014 samtycker de med de borgerliga partierna i denna fråga. Vidare förändringar är att partiet har fått en alltmer positiv syn på marknaden, och ser den som ett kraftfullt och effektivt verktyg. Dessutom har jag tolkat partiprogrammen på så sätt att människosynen har förändrats.

- Går det att beskriva förskjutningen med en av de valda idealtyperna?

Den ideologiska förskjutning som har skett kan förklaras utifrån både nyliberalism, tredje vägen och reformistisk socialism. Reformistisk socialism liknar på många sätt traditionell socialdemokrati. Denna ideotyp förespråkar långsamma förändringar i samhället, maximala statsingripanden, progressiva skatter och blandekonomi. Min uppfattning är att reformistisk socialism är en ideotyp som Socialdemokraterna stämde överens med tidigare. I vissa ställningstaganden visar Socialdemokraterna nyliberala tendenser. Nyliberalism handlar om valfrihet, positiv syn på marknaden, minimala statsingripanden och så vidare. Den tredje vägen förklarar bäst partiets ideologiska förskjutning där aktiv arbetsmarknadspolitik är en essentiell del av ideotypen, vilket även tar sig uttryck i 2013 års partiogram.

- Hur talar partiet om arbetsmarknadspolitik och individens möjligheter i samhället?

Ur en ren retorisk synvinkel pratar Socialdemokraterna annorlunda om arbetsmarknadspolitik, vilket innehållsanalysen har visat. De flesta av de marknadsvänliga orden har ökat från 1990 till 2013 och vissa av orden har till och med fördubblats. Partiprogrammen framställs alltså på skilda sätt. Som även diskuteras i metodkapitlet kan en innehållsanalys ha sina begränsningar. Dessa begränsningar innebär delvis att sökandet av ord kan missa underförstådda meningar och viktiga betydelser. Vidare kan det vara så att partiet har förnyat sin vokabulär utan att lägga några starka värderingar i det. Denna frågeställning kan även sammankopplas med den första, där mitt resultat är att partiet har fått en alltmer positiv syn på marknaden. Från att ha sett marknaden som destruktiv, ses den nu även som konstruktiv och som ett imponerande verktyg.

Slutsats

Det har fungerat väldigt bra att kombinera två analyser, i mitt fall innehållsanalys och idéanalys. De har kompletterat varandra. Innehållsanalysens begränsningar har inte på något sätt påverkat uppsatsens utfall. Den begränsning som beskrivs i Textens mening och makt, att en kvantitativ innehållsanalys inte kan räkna med underförstådda meningar påverkar inte denna undersökning. Detta eftersom innehållsanalysen delvis används för att svara på den första och andra frågeställningen. De tredje besvaras med hjälp av en idéanalys, som skapas genom att analysera delar av materialet, med fokus på avsnitten om arbete i partiprogrammen.

Mitt resultat stämmer överens med Loxbos resultat om att Socialdemokraterna och de borgerliga partierna i dagens läge samtycker i flera frågor. Loxbo är emellertid specialiserad på ATP-frågan, men det har varit användbart att använda mig av Loxbo som stöd för mina egna resultat. Undersökningen har även stött sig på annan forskning, vilken presenterats i inledningen. I *Statsvetenskaplig tidskrift* från 2010 har en mängd artiklar framställs och temat är partier i förändring. Santesson-Wilson skriver att Socialdemokraterna rör sig mot mitten. Jag kom fram till att Socialdemokraterna rör sig till mitten i arbetsmarknadsvänliga frågor.

Med det ovan sagda skulle jag alltså säga att den inledande problembilden blivit besvarad. Mitt resultat visar dock inte om partiet fullt ut gjort en ideologisk förskjutning, men det visar på en förskjutning i vissa frågor. Undersökningen har under skrivandets gång fått mig att ställa nya frågeställningar. Jag har ju fått svar på att Socialdemokraterna i vissa frågor har förskjutits. Jag anser att det har varit fördelaktigt att arbeta med partiprogram, eftersom de så

bra representerar Socialdemokraternas ställningstagande i partiets egna hjärtefrågor. De belyser väl partiets *syn* på arbetsmarknadspolitiken och eftersom det är framställningen som studeras lämpar de sig att använda. Partiprogrammen är ju i sig en framställning av Socialdemokraternas politik.

Inför vidare forskning skulle frågeställningarna kunna ställas mer specifikt och besvaras med hjälp av annat material, exempelvis partipolitiska debatter. Men partipolitiska debatter fungerar inte bra tillsammans med mitt syfte, eftersom det är själva partiets ställningstaganden jag vill mäta och vid debatter kan enskilda politikernas värderingar lysa igenom. Det skulle även gå att mäta partiet mot exempelvis Moderaterna i en komparativ idéanalys för att se om de har närmat sig politiskt. En sådan undersökning skulle också kunna använda sig av idealtyper.

För att återknyta till inledningens underrubrik om validitet, reliabilitet och intersubjektivitet anser jag att validiteten är uppfyllt på så sätt att uppsatsen hela tiden undersökt arbetsmarknadspolitiska frågor. Dock har det varit relevant att i teorikapitlet även kort beskriva vad varje ideologi står för i mer generella drag. Vid utförandet av innehållsanalysen gick jag igenom hela partiprogrammen, varför reliabiliteten blir stark. Forskningsfrågan som innehållsanalysen skulle besvara var ju vilka påtagliga förändringar eller konstanter som finns inom partiets retoriska sätt att presentera sig på.

Eftersom innehållsanalysen består av att räkna ord skulle vem som helst som skrivit denna uppsats få samma resultat, och intersubjektiviteten blir således garanterad. Idéanalysen är dock mer öppen för tolkning och även vilka textmassor som väljs ut. Däremot har bara relevanta delar valts ut, varför jag tror att andra forskare hade fått liknande resultat.

Referenslista

Litteratur:

- Ahrne, G., Roman, C. & Franzén, Mats. (2008). *Det sociala landskapet*. Göteborg: Bokförlaget korpen
- Axelsson, R., Löfgren, K-g. & Nilsson, L-g. (1987). *Den svenska arbetsmarknadspolitiken under 1900-talet*. Arlöv: Prisma Stockholm
- Bergström, G. & Boréus, K. (2005). *Textens mening och makt*. Lund: Studentlitteratur
- Bernstein, E. (1979). *Socialismens förutsättningar och socialdemokratins uppgifter*. Lund: Arkiv för studier i arbetarrörelsens historia
- Bäck, M. & Möller, T. (2003). *Partier och organisationer*. Stockholm: Norstedts juridik (samhälle)
- Ekeningren, A-M., Hinnfors, J. (2012). *Uppsatshandbok – hur du lyckas med din uppsats*. Lund: Studentlitteratur
- Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H., Wängnerud, L. (2012). *Metodpraktikan – konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Vällingby: Norstedts juridik
- Giddens, A. (1999). *Tredje vägen – om förnyelsen av socialdemokratien*. Lund: Atlas
- Giddens, A. (2000). *The third way and its critics*. Cornwall: Polity press
- Heywood, A. (2007). *Political ideologies – an introduction*. Wales: Palgrave macmillian
- Johansson, H. & Møller Hornemann, I. (2009). *Aktivering – arbetsmarknadspolitik och socialt arbete i förändring*. Malmö: Liber
- Larsson, R. (2014). *Politiska ideologier i vår tid*. Lund: Studentlitteratur
- Ljunggren, S-B. (2008). *Ideologier*. Falun: Hjalmarsson & Högberg
- Mydske, P K. (2007). *Nyliberalisme – idéer og politisk virkelighet*. Otta: Universitetsforlaget
- Nozick, R. (2001). *Anarki, stat och utopi*. (svensk översättning). Viborg: Timbro

Olsson, H. & Sörensen, S. (2007). *Forskningsprocessen – kvalitativa och kvantitativa perspektiv*. Stockholm: Liber

Åström, K. (2011). *Termllexikon i statsvetenskap*. Malmö: Studentlitteratur

Wigforss, E. (1971). *Socialism i vår tid*. Stockholm: Tidens förlag

Vetenskapliga artiklar:

Crotty, J. (2000). *Structural contradictions of the global neoliberal regime*

Erixon, L. (2010). *The Rehn-Meidner model in Sweden: Its rise, challenges and survival*

Vogel, R.D (2011). *The evolution of neoliberal labor strategy and decline of the American working class*

Vetenskapliga tidskrifter:

Erlingsson, Ó G. & Brommesson, D. (2010). *Partier i förändringar?*

Santesson-Wilsson, P. (2010). *Socialdemokraterna – från minoritetsregering till koalitionspartner?*

Torstendahl, R. (2008). *Historikern inför ideologierna – problemställningar utifrån debatten om ideologiernas död*

Wadensjö E. & Erixon, L. (2012). *Ekonomisk debatt*

Partiprogram:

Socialdemokraternas partiprogram (1990).

Socialdemokraternas partiprogram (2001).

Socialdemokraternas partiprogram (2013).

Internetkällor:

Ekonomihandboken (Okänt). Vad är nyliberalism? [Elektronisk]. Tillgänglig:

<http://ekonomihandboken.se/den-nyliberala-politiken/vad-ar-nyliberalism/> [2016-01-28].

Stig-Björn Ljunggren (Okänt). Nyliberalism – vad är det för något? [Elektronisk]. Tillgänglig:

<http://www.ljunggren.com/?p=1356> [2016-01-29].

Socialdemokraterna (2014). Vårt parti, vår historia. [Elektronisk]. Tillgänglig:

<http://www.socialdemokraterna.se/Vart-parti/Var-historia/> [2014-12-03].

Socialdemokraterna (2014). Jobben är vår främsta prioritering. [Elektronisk]. Tillgänglig:

<http://www.socialdemokraterna.se/Var-politik/Var-politik-A-till-O/Jobb/> [2014-01-20].

Socialdemokraterna (2015). Partiprogram och riktlinjer. [Elektronisk]. Tillgänglig:

<http://www.socialdemokraterna.se/Var-politik/Partiprogram-och-riktlinjer/> [2016-01-08].

Socialdemokraterna (Okänt). Vad är socialdemokrati? [Elektronisk]. Tillgänglig:

<http://www.socialdemokraterna.se/Webben-for-alla/Arbetarekommuner/Sotenas/Var-politik1/Vad-ar-socialdemokrati/> [2016-01-28].

Swedish National Data Service - Göteborgs universitet (Okänt). Socialdemokraterna partiprogram. [Elektronisk]. Tillgänglig:

<http://snd.gu.se/en/vivill/party/s/program/1990> [2014-12-19].

Svenska dagbladet (2011). Ny moderater fram med gamla begrepp. [Elektronisk]. Tillgänglig:

<http://www.svd.se/nya-moderater-fram-med-gamla-begrepp/om/sverige> [2016-01-26].

Sveriges radio (2014). Bara ett parti driver sex timmars arbetsdag. [Elektronisk]. Tillgänglig:

<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=4657&artikel=5864316> [2015-01-08].

Uppsatser och avhandlingar:

Laxbo, Karl. (2007). *Bakom socialdemokraternas beslut*. Växjö universitet.

Persson, Sebastian. (2011). *Socialdemokratin och Arbetsmarknadspolitiken*. Linköpings universitet.